בפסח אחד. אע"פ שאין בו כזית לכל אחד דקסבר אכילת פסחים לא מעכבא אלא זריקת דם לחודא[ט]: **מיהיה.** מן המקרא עצמו דמכל מקום אחד מהן שוחטו בשליחותם: **דאית ליה שותפות.** דהא של כל הקהל הוא אבל שליח בעלמא לא: **ויקחו להם איש וגו'.** אחד לוקח לכל המשפחה: **איש וזבח.** ולעולם משום דאית ליה שותפות בגוייהו. ודקאמרת אם אינו ענין ענין הוא לו דאיצטריך לו למעוטי קטן שאין לו כח ליקח בשביל אחרים להיותו זוכה להן במתנה: **ואלפי מיבעי ליה.** איש לפי אכלו תכוסו דשוחטין את הפסח על היחיד ולא אייתר לן שליחות היכא דלא שייך: **אין שוחטין את הפסח על היחיד.** רבי יהודה אומרה ויליף לה[כ] מלא תוכל לזבוח את הפסח באחד[ל] ביחיד: והא הוו נמי קטנים בנוחלי הארץ וכי הזוכים להם בתורת שלוחין באו והלא אין שליחות לקטן דגבי ושלח ושלחה איש כתיב (דברים כד) כי יקח איש ומינה ילפינן (בב"מ דף עח:) דאין הקטן עושה שליח: **אלא.** ההוא לאו לאתויי שליח אתא אלא לזכין לאדם שלא בפניו אתא דקטנים כשלא בפניו דמו וכיון דנחלת הארץ זכות היא להם היתה חלוקתם חלוקה: **אלא לדרבא.** כלומר לא זכות שלא בפניו גרידתא איכא למשמע מינה לגדולים אלא לאורויי נמי לקטנים אפי' חובה הבאה מחמת זכות דאין ב"ד נעלה בלא תורה ואע"פ שפעמים שחלוקה זו חובתם דאיכא דלא ניחא ליה בחלק שנפל לו אפ"ה לא הדרי בהו: **לחוב אמאי.** מי פשיטא לן שיבא לחובתם מה לנו להעמיד אפוטרופוס לכך: **אלא לחוב ע"מ לזכות.** אנו נעמידם לדון ולערער בשבילם לזכותם ולהנאתם ואם יתחייבו בדין מה שעשו מ) עשו: **נשיא אחד.** והכא זכות וחובה הוה כדאמרן דאיכא דניחא ליה (בהו) בהכי כו' כדאמרן: **וגוררין לו חלק יפה.** לכל אחד יפה לזה ויפה לזה: **שום הדיינים.** ששמו נכסי לזה למלוה שלא בפני לזה או שלא מדעתו משום דלא הוה ליית דינא: הא

ודילמא שאני התם דאית ליה שותפות בגוייהו. פי' אבל בשוייה שליח היכא דליכא שותפות מנליה ואין לומר דאין הכי נמי היכא דליכא לו שותפות בגוייהו לא מצי שוייה שליח דהא תנן בפ' האשה (פסחים דף פח:) הרי שאמר לו רבו לא ושחוט עלי הפסח ושכח מה אמר לו רבו גדי או טלה יקח גדי וטלה ויאמר אם גדי אמר לי רבי טלה שלי וגדי שלו ואם טלה אמר לי רבי גדי שלי וטלה שלו ומדקאמר טלה שלי וגדי שלו משמע שאין לו שותפות בגדי אפ"ה שוחט גדי עבור רבו אלמא דמצי לשוויה שליח אפי' היכא דלית ליה שותפות בגויה וא"ת אמאי לא דחי לעיל נמי[א] דהתם דר' יהושע בן קרחה מיירי דאית ליה שותפות בגויה כדאמר הכא וי"ל דלרבי יונתן דמפיק מהאי קרא דכל ישראל יוצאין בפסח אחד דקסבר אכילת פסחים לא מעכבא א"כ האי דקאמר אחד שוחט לכולן מיירי דאית ליה שותפות בגויה דהא בהכי קרא מיירי אבל לרבי יהושע בן קרחה דאמר דכל ישראל יוצאין בפסח אחד יאכל כזית א"כ האי דקאמר אחד שוחט לכל קהל עדת ישראל ר"ל דאחד שוחט פסחים הרבה[ב] דמחד פסח ליכא לכל אחד כזית וא"כ מפיק שפיר דהיכא דליכא שותפות דמצי שחיט:

איש זוכה ואין קטן זוכה. ואם תאמר ולמה לי קרא והא קי"ל (גיטין דף לט.) דאין יד לקטן וי"ל דלגבי פסח איצטריך דס"ד הואיל דשייך באכילת פסחים ולריך להמנות עליו דכתיב (שמות יב) שה לבית אפי' [ג] קטן[ג] אימא אף לאחרים זכה קמ"ל[ד] [ה]: **אלא** לחוב ע"מ לזכות. וקשה דאמר בפ' הניזקין (גיטין ד' נב.) דאין האפוטרופין רשאין לחוב ולזכות בנכסי יתומים ופריך הא לזכות אמאי לא ומשני לחוב ע"מ לזכות וי"ל דהתם מיירי בתביעת חובות שיש לאחרים עליהם והא ודאי אין רשאין[ה] דשמא לא יתבעום כשהן גדולים אבל כשהן תובעין בשביל היתומים כי הכא בחלוקה דקרקעות דכי גדלי נמי צריכין לחלוק [ו] בהם ודאי מעמידין אפוטרופוס לחוב ע"מ לזכות: **יתומים שבאו.** אומר ר"ת דדוקא שבאו אבל אם היה האחד מוחה אין להעמיד אפוטרופוס לחלוק בעל כרחם ומחלוקת הארץ אין להביא ראיה[ז] שהיו שם כמה יונקי שדים דשאני התם שהיה על פי הדיבור ואומים[ז] ומיהו קשה מהא דאמר פרק אלמנה לכ"ג (יבמות דף סז.) גבי כהן שמת והניח אשה מעוברת ועבדים וקאמר התם זכרים יאכלו ואי משום חלק העובר פי' דשמא ימלא עובר זכר וקי"ל (שם) יולד מאכיל שאינו יולד אינו מאכיל עבדינן להו תקנתא כרב נחמן דאמר רב נחמן אמר שמואל יתומים שבאו לחלוק כו' מ"מ שמעינן מהתם דאע"ג שהאחד קטן ביותר ואין בו דעת לישאל אם רוצה לחלוק אם לאו דומיא דעובר דעבדינן ליה תקנתא והכא אמרינן דוקא באו ושמא יש לומר דהתם תקנה היא לעובר שמתעלה חלקו בכך שהעבדים אוכלים בתרומה לפי שהתרומה בזול[ח] ועוד משם לא משמע שאם האחד היה מוחה בפירוש שנוכל להעמיד לו על כרחו אפוטרופוס לחלוק: **וגוררין להם חלק יפה.** מלשון גוררין היה מדקדק ר"י דהיינו בלא גורל דמה בדירה שייך בגורל[ט] והיה מפרש שאין צריכין גורל ולא שומת ב"ד[י] וכל החלוקה תלויה בדעתו[כ] כמו שהיו עושים יתומים עצמם אם היו גדולים ושהיה כל אחד בורר לעצמו וזוכה בשלו וכן לענין דינא דגוד או איגוד נמי גרסה לר"י דהוו כיתומים עצמן ויכולין לחלוק שני חפצים אע"ג דתרוייהו צריכי להאי וצריכי להאי ושייך ביה גוד או איגוד[מ] שהעמידו חכמים אלו אפוטרופים שנעשו ע"י ב"ד כמו יתומים עצמן לחלוק בלא שומת ב"ד ובלא גורל[ל] דבסברותם נגד תלויה החלוקה כשני אחים גדולים בנכסי אביהן שבורר כל אחד לעצמו וה"ה לענין דינא דגוד או איגוד דמהניא חלוקת האפוטרופא לגמרי ולא יוכלו למחות כשיגדלו ור"ת מפרש דהיינו דוקא בגורל וכי טריחותא להטיל גורלות[מ] וגם צריך שומת ב"ד ודוקא בדבר הלא שייך ביה גוד או איגוד[נ] וגוררין שייך בגורל כגון אם יש שם שנים שדות שלא יחלוקו כל אחת לג' חלקים אלא גוררין כל אחת לבדה שיהא כל אחד חלקו אחד בצת אחת[ס] וכמה עניני בירות יש בחלוקות וסולמות ושייך לומר שפיר חלק יפה[ע] ושוב הודה ר"י לפי' ר"ת[פ]: הא

בפסח אחד שנא'[1] ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים וכי כל הקהל כולם שוחטים והלא אינו שוחט אלא אחד אלא מכאן שכל ישראל יוצאים בפסח אחד שליח בקדשים מנא ליה מיניה ודילמא שאני התם[ו] דאית ליה שותפות בגוייהו אלא מהכא[2] ויקחו להם איש שה לבית אבות נמי[א] דהתם דר' יהושע בן קרחה מיירי דאית ליה שותפות בגויה כדאמר הכא וי"ל דלרבי יונתן דמפיק מהאי קרא דכל ישראל יוצאין בפסח אחד דקסבר אכילת פסחים לא מעכבא א"כ האי דקאמר אחד שוחט לכולן מיירי דאית ליה שותפות בגויה דהא בהכי קרא מיירי אבל לרבי יהושע בן קרחה דאמר דכל ישראל יוצאין בפסח אחד יאכל כזית א"כ האי דקאמר אחד שוחט לכל קהל עדת ישראל ר"ל דאחד שוחט פסחים הרבה[ב] דמחד פסח ליכא לכל אחד כזית וא"כ מפיק שפיר דהיכא דליכא שותפות דמצי שחיט:

איש זוכה ואין קטן זוכה. ואם תאמר ולמה לי קרא והא קי"ל (גיטין דף לט.) דאין יד לקטן וי"ל דלגבי פסח איצטריך דס"ד הואיל דשייך באכילת פסחים ולריך להמנות עליו דכתיב (שמות יב) שה לבית אפי' [ג] קטן[ג] אימא אף לאחרים זכה קמ"ל[ד] [ה]: **אלא** לחוב ע"מ לזכות. וקשה דאמר בפ' הניזקין (גיטין ד' נב.) דאין האפוטרופין רשאין לחוב ולזכות בנכסי יתומים ופריך הא לזכות אמאי לא ומשני לחוב ע"מ לזכות וי"ל דהתם מיירי בתביעת חובות שיש לאחרים עליהם והא ודאי אין רשאין[ה] דשמא לא יתבעום כשהן גדולים אבל כשהן תובעין בשביל היתומים כי הכא בחלוקה דקרקעות דכי גדלי נמי צריכין לחלוק [ו] בהם ודאי מעמידין אפוטרופוס לחוב ע"מ לזכות: **יתומים שבאו.** אומר ר"ת דדוקא שבאו אבל אם היה האחד מוחה אין להעמיד אפוטרופוס לחלוק בעל כרחם ומחלוקת הארץ אין להביא ראיה[ז] שהיו שם כמה יונקי שדים דשאני התם שהיה על פי הדיבור ואומים[ז] ומיהו קשה מהא דאמר פרק אלמנה לכ"ג (יבמות דף סז.) גבי כהן שמת והניח אשה מעוברת ועבדים וקאמר התם זכרים יאכלו ואי משום חלק העובר פי' דשמא ימלא עובר זכר וקי"ל (שם) יולד מאכיל שאינו יולד אינו מאכיל עבדינן להו תקנתא כרב נחמן דאמר רב נחמן אמר שמואל יתומים שבאו לחלוק כו' מ"מ שמעינן מהתם דאע"ג שהאחד קטן ביותר ואין בו דעת לישאל אם רוצה לחלוק אם לאו דומיא דעובר דעבדינן ליה תקנתא והכא אמרינן דוקא באו ושמא יש לומר דהתם תקנה היא לעובר שמתעלה חלקו בכך שהעבדים אוכלים בתרומה לפי שהתרומה בזול[ח] ועוד משם לא משמע שאם האחד היה מוחה בפירוש שנוכל להעמיד לו על כרחו אפוטרופוס לחלוק: **וגוררין להם חלק יפה.** מלשון גוררין היה מדקדק ר"י דהיינו בלא גורל דמה בדירה שייך בגורל[ט] והיה מפרש שאין צריכין גורל ולא שומת ב"ד[י] וכל החלוקה תלויה בדעתו[כ] כמו שהיו עושים יתומים עצמם אם היו גדולים ושהיה כל אחד בורר לעצמו וזוכה בשלו וכן לענין דינא דגוד או איגוד נמי גרסה לר"י דהוו כיתומים עצמן ויכולין לחלוק שני חפצים אע"ג דתרוייהו צריכי להאי וצריכי להאי ושייך ביה גוד או איגוד[מ] שהעמידו חכמים אלו אפוטרופים שנעשו ע"י ב"ד כמו יתומים עצמן לחלוק בלא שומת ב"ד ובלא גורל[ל] דבסברותם נגד תלויה החלוקה כשני אחים גדולים בנכסי אביהן שבורר כל אחד לעצמו וה"ה לענין דינא דגוד או איגוד דמהניא חלוקת האפוטרופא לגמרי ולא יוכלו למחות כשיגדלו ור"ת מפרש דהיינו דוקא בגורל וכי טריחותא להטיל גורלות[מ] וגם צריך שומת ב"ד ודוקא בדבר הלא שייך ביה גוד או איגוד[נ] וגוררין שייך בגורל כגון אם יש שם שנים שדות שלא יחלוקו כל אחת לג' חלקים אלא גוררין כל אחת לבדה שיהא כל אחד חלקו אחד בצת אחת[ס] וכמה עניני בירות יש בחלוקות וסולמות ושייך לומר שפיר חלק יפה[ע] ושוב הודה ר"י לפי' ר"ת[פ]: הא

הר"ם שלא הביא אלא הא דרב נחמן ובריתא דהנזקין כמו שתמצא בנחלות [פ"י ה"ד]. **חלק יפה.** בכל כחם. **הגדילו.** היתומים. **למחות.** לבטל חלוקה. **שום הדיינים.** ששמו נכסי לזה למלוה.

ח) חולין מא. (פסחים פט.), ט) פסחים לא.; י) ג"ז שם. [ש"ב], ד) [בכתי"י נוסף: מקחו לנחול את הארץ], כ) לעיל כג. [וש"נ] יבמות קיח: (נדרים לו.), ו) יבמות סז: כתובות ק. גיטין לד, ז) [יבמות 5: וש"נ], ח) כתובות לט.; ט) [כל זה ליתא במשנה דכתובות לט.]; י) [פסחים עח ע"ב], כ) [בפסחים לא ע"ב], ל) [דברים טז, ה], מ) [בחולין כ"י הזקן: עמיר], נ) [עי' פסחים פח ע"ב], ס) [וע"ע תוס' סנהדרין סח: ד"ה קטן ותוס' גיטין סד: ד"ה שאין], ע) [בדפו"ר: בהא], פ) [ב"ב יג ע"ב, ע"ש], צ) [וע"ע תוס' ב"ב קו ע"ב ד"ה ושמואל],

תורה אור השלם

1. וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כֹּל קְהַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבָּיִם: שמות יב ו

2. דַּבְּרוּ אֶל כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בָּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְיִקְּחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׂה לְבֵית אָבֹת שֶׂה לַבָּיִת: שמות יב ג

3. וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיֹת מִשֶּׂה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֹב אֶל בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת נְפָשֹׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תְּכַסּוּ עַל הַשֶּׂה: שמות יב ד

4. וְנָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד מִמַּטֵּה תִּקְּחוּ לְנַחֵל אֶת הָאָרֶץ: במדבר לד יח

הגהות הגר"א

[א] גמ' יתומים שבאו לחלוק. פי' כלומ"ס שהיו יתומים גדולים וקטנים וכולם הגדולים למלוק: [ב] שם ב"ד מעמידין. פי' לקטנים. (הגר"א בספרו הלכה פסוקה על הרא"ש):

מוסף תוספות

א. דאמרינן ונגמר מיניה לעולמא נימא. ריטב"א. ב. ודריש אותו לשוחט וה"ק ושחטו אותו האיש שהוא כל קהל עדת ישראל כלומר שהוא שלוחם והאי דכתיב ושחטו משום דבמקום רבים קאי. רמב"ן. ג. דשה לבית אבות דאורייתא והוי לענין פסח כמו גדול. תוס' גיטין סד: ד"ה שאני. ד. דאין קטן זוכה והיינו דאין ממנה אחרים על פסחו וכו'. תוס' סנהדרין סח: דשה לבית אבות לאו דאוריתא ואין לו כח לזכות בו לא לאחרים ולא לעצמו. תוס' גיטין שם. וע"ע תוס' פסחים לא: ד"ה אלים זוכה. ה. לדון עמהם אע"פ שמתכוונים להפך בזכותם. תוס' רי"ד. ו. [ואע"ג] דמייתי לה אחלוקת הארץ לאו לגמרי מדמי לה. תוס' גיטין לד: אסמכתא בעלמא הוא. תוס' הרא"ש. (ועי' מהרש"א). ז. והגדילו ולא יכלו למחות. תוס' הרא"ש. ח. וכתוס' בגיטין כתבו מעשה אחר: ומתעלה חלקו בכך במה שיאכלו עבדים של אלו בתרומה שלא יטמאו ברעב. ט. כאשר יפול הגורל כן יהיה. תוס' כתובות ק. י. דבוררים קאי אאפוטרופין. תוס' הרא"ש. כ. ובורר כל אפוטרופוס ליתום שלו חלק הישר בעיניו. תוס' כתובות ק. ל. ואע"ג דמייתי לה אחלוקת הארץ שהיתה בגורל ובשומת ב"ד לא לגמרי מדמינן לה לחלוקת הארץ. תוס' הרא"ש. מ. וכיון דאפשר לחלוק בדרך שאר החלוקות על פי הגורל מפני מה מקילין על אלו כל כך לחלוק בלא גורל ובלא שומת ב"ד. לשב"א גיטין לג ע"ב. נ. דודאי אין לאפוטרופוס רשות לחלק בגוד או איגוד מקח וממכר הוא ואין אפוטרופסים רשאין למכור וליקח. ריטב"א. ס. דשוב שיטול כל אחד שדה אחת ויהיה כל חלקו במקום אחד ממה שיטול כל אחד שליש של כל שדה ושדה. תוס' הרא"ש. ע. ואפוטרופוס מעמידין להם לשמור לכל אחד חלקו בפני עצמו דעד עתה היה שומר הכל ביחד. תוס' גיטין לד. ד"ה ב"ד. וע"ע כתוס' הרא"ש. פ. אבל הריטב"א אומר: ואפ"ה בענין אפוטרופוס דכל מילתא דיתמי הנעשה ע"י ב"ד מנכסיהם צריכא אפוטרופוס שיותר יהא ראוי לאפוטרופוס לטעון בשבילם ולהפך בזכותם אחר שמינוהו תחתיו מלב"ד.

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"ב מהל' שחיטת הקו"ב:

כא ב מיי' פ"ב מהל' קרבן פסח הל' ב:

ג [מיי' פ"ד מהל' זכיה ומתנה הל' ב טוש"ע מ"מ סי' רמג סעי' ג]:

כב ד מיי' פי"ל מהל' נחלות הל"ד סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' רל סעי' ו [וסעי' ז]:

כג ה ו מיי' פי"ג מהל' הל"ד סמג שם טוש"ע שם סי' רפט סעי' ג:

כד ז מיי' פי"ג מהל' הל"ב] ופי"ב מהל' מלוה ולוה הל"ו סמג עשין נד טוש"ע אה"ע סי' קד סעי' ג וטוש"ע חו"מ סימן קט סעיף ג [וסימן רכז סעי' לה]:

מוסף רש"י

איש זוכה. לאחרים בלקיחתו, אם לקח מקח לצורך אחרים או קיבל מתנה לשם אחרים, כדכתיב ויקחו איש שה לבית אבות, ואין קטן זוכה. דאין נעשה שליח (פסחים צא:). **שוחטין את הפסח על היחיד.** דכתיב איש לפי אכלו תכוסו על איש אחד תשחטו ובלבד שיוכלה לאכילה (פסחים צא:). ובלא איש נמי נפקא לן מלשון יחיד דשוחטין פסח על יחיד (שם ע"ב). **ונשיא אחד נשיא אחד.** אשר יגאלו לכם את הארץ, בשבילכם, כל נשיא ונשיא לאפוטרופוס לשבטו ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים ובורר לכל אחד ואחד חלק הגון ומה שהן עושין יהיה עשוי כאילו עשאום שלוחים. לנחול את הארץ, שיהא נוחל ומוחלק אותה במקומכם (במדבר לד יד-יח). **והא קטנים לאו בני שליחות.** דכי כתיב גדולים בגדול כתיב בראשי לתרוס שיהא הקדשו הקדש וטיבורו חל דגבי הקדשות ונדרים אינם כתיב וגבי תרומה מאת כל איש אשר יתבנו לבו וכו' (ב"מ נא:). שאין הקטן עושה שליח דכי כתיב שליחות בין בגיטין בין בפסח אינם כתיב בענין (ב"מ י:). **יתומים.** קטנים (יבמות סז: גיטין לד.). **ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס.** לכל אחד ואחד מן הקטנים (כתובות ק.). **ובורר להם חלק יפה.** ובורר כל אפוטרופוס חלק אחד יפה לחלקו (יבמות סז:). כל אפוטרופוס לתיעוד שלו (כתובות ק.). כל אפוטרופוס יבורר חלק יפה שלו, שמתוך כך יהיו החולקים שויים (גיטין לד.). **הגדילו.** קטנים (כתובות יא.). **ואם הגדילו יכולים למחות.** ומהניא חלוקה לגירות דעד מתאה (יבמות סז:). **מה כח ב"ד.** שמינו להם אפוטרופוס (שם).

תוס' ר"י הזקן

לחלוק. שיש שם גדולים וקטנים. לחוב אמאי. נעמיד אפוטרופוס לחובתם. לחוב ע"מ לזכות. כתב ר"ש נעמידנו לדון ולערער להנאתם ולזכותם, ואם נתחייבו בדין מה שעשה עשוי. דלגבי חלוקת הארץ זכות וחובה הוא, דאיכא דניחא ליה בהר ולא ניחא ליה בבקעה. ואיכא מ"ד שלא יאמר זה אלא לחלוק להם וליטול חלקם ואע"פ שחובה להם שרוצים חלק האחר, אבל לתביעת ממון אין להם רשות לעשות הוצאה לזכותם שמא לא יזכו, דתניא בפרק הניזקין [גיטין נב, א] ואין אפוטרופין רשאין לחוב על מנת לזכות, ומיירי אפילו מינוהו ב"ד דתני סיפא אין ממנין לא עבד ולא אשה. ובתוספתא דפ"ק בתרומות [הי"ג] תני אין אפטרופין רשאין לזכות ולחוב אלא ברשות ב"ד. ובירושלמי פרק הניזקין [גיטין פ"ה ה"א] גרסינן אמר ר' יוחנן אין מעמידין להם אפוטרופוס לחוב להם אלא לזכות להם, ובסוף ואם חבו חבו, אר"י [בר חנינא] אין מעמידין להם אפוטרופוס בין לזכות בין לחובה. ומסתבר דהלכה כר' יוסי בר' חנינא וכברייתא דהניזקין שאין מעמידין אפוטרופוס לחוב ע"מ לזכות ואפילו ברשות ב"ד, ואין כח לב"ד לעשות אפוטרופוס לזה, דהא קי"ל כר' (יוחנן) [נחמן] דהיכא דטעה [אפוטרופוס] שמינוהו לחלוק הגדילו היתומים יכולין למחות, וכ"ש שאין להם לחוב ע"מ לזכות, הילכך העיקר כפירושא בתרא ולית הלכתא כתוספתא דהתיא כר' יוחנן שייכא דאמר שיש רשות למנות אפוטרופוס לחוב ע"מ לזכות, ולית הלכתא הכי אלא כר' נחמן. וכן דעת הר"ם שלא הביא אלא הא דרב נחמן ובריתא דהנזקין כמו שתמצא בנחלות [פ"י ה"ד]. **חלק יפה.** בכל כחם. **הגדילו.** היתומים. **למחות.** לבטל חלוקה. **שום הדיינים.** ששמו נכסי לזה למלוה.

הא דטעו הא דלא טעו אי דלא טעו מאי יכולים למחות יכולים למחות ברוחות: (א)אמר רב נחמן אהאחין שחלקו [ב]הרי הן כלקוחות פחות משתות נקנה מקח יתר על שתות בטל מקח שתות קנה ומחזיר אונאה אמר רבא הא (א) דאמרן פחות משתות נקנה מקח לא אמרן אלא דלא שויה שליח באבל שויה שליח אמר [ג]לתקוני שדרתיך ולא לעוותי גוהא (ב) דאמרן יתר משתות בטל מקח לא אמרן אלא דלא אמר ניפליגן בשומא דבי דינא אבל אמר נפלוג בשומא דבי דינא מכרן קיים גדתנן שום הדיינים שפיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל רשב"ג אומר מכרן קיים דוהא דאמרן שתות קנה ומחזיר אונאה לא אמרן אלא במטלטלי אבל במקרקעי [ד]אין אונאה לקרקעות ובמקרקעי לא אמרן אלא דפלוג בעילויא אבל פלוג במשחתא לא כדרבה [ה]דאמר [ו]רבה הכל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה נמי חוזר והא [ז]דתנן והשולח את הבעירה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים זשילח ביד פיקח פיקח חייב ואמאי נימא שלוחו של אדם כמותו שאני התם [ח]חדאין שליח לדבר עבירה[ט] דאמרינן דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעים (ג) והדתניא [י]טשליח שלא עשה שליחותו שליח מעל עשה שליחותו בעל הבית מעל כי עשה שליחותו דבעל הבית בעל הבית מיהא מעל אמאי נימא אין שליח לדבר עבירה שאני מעילה דילפא[כ] חטא חטא [ל]מתרומה מה תרומה משוי שליח אף מעילה משוי שליח ונילף מינה משום דהוי מעילה ושליחות יד שני כתובים הבאים כאחד [מ]וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין מעילה הא דאמרן שליחות יד מאי היא [נ]דתניא 1על כל דבר פשע בש"א לחייב על המחשבה כמעשה ובה"א יאינו חייב עד שישלח בו יד שנאמר אם לא שלח ידו וגו' אמרו ב"ש לב"ה והלא נאמר על כל דבר פשע אמרו להם ב"ה לב"ש והלא נאמר 2אם לא שלח ידו במלאכת רעהו אמרו ב"ש לב"ה א"כ על כל דבר פשע למה לי שיכול אין לי אלא הוא כאמר לעבדו ולשלוחו מנין ת"ל על כל דבר פשע הניחא לב"ה אלא לב"ש דמוקמי ליה להאי קרא [ס]במחשבה כמעשה נילף

הא דטעו. הא דפיחת שתות או הותיר: **ברוחות.** מי שנפל לו חלק בדרום אומר נוח לי חלק בצפון שהיתה לו שם שדה סמוכה לה שנפלה לו [ע]מאמו: **הרי הן כלקוחות כו'.** כך דינן של לקוחות כדתנן בפרק הזהב (ב"מ דף מט:[פ]): ה"ג **והא דאמרן יתר על שתות בטל מקח לא אמרן אלא דלא אמר נפלוג בשומא דבי דינא.** הא דאמר יתר על שתות בטלה חלוקה לגמרי לא אמרן אלא שלא התנו מתחילה להיות שומת הנכסים [צ]בשלשה שהן ב"ד אבל קבלו עליהם להיות חלוקתם כדין שום הדיינין אפי' יותר על שתות מכרן קיים דקי"ל כרשב"ג דאמר מכרן קיים במסכת כתובות פרק אלמנה ניזונית (ד' נט:) ולא ס"ל לרבא הא דאמר רב נחמן לעיל[ק] הלכה כדברי חכמים: **והא דאמרן שתות צריך להחזיר אונאה לא אמרו אלא במטלטלי.** דאונאה כתיבה בהן או קנה מיד עמיתך אל תונו[ר] דבר הנקנה מיד ליד[ש]: **בעילויא.** שלא חלקום בחבל ליטול כל אחד ברעה ויפה אלא העלום בדמים ונטל זה ברעה כפי דמים וזה ביפה כפי דמים:[ת] **חוזר.** שאין זה כשאר אונאות דקי"ל בהזהב (ב"מ דף מט:) פחות משתות מחיל אינש דהתם אין כל אדם יכול לצמצם הדמים אבל טועה במדה טעות הוא ולדעתא דהכי לא עביד[א]: **נימא שלוחו של אדם כמותו.** יתחייב שולחו ולא השליח: **אין שליח.** חשוב שליח לדבר עבירה שיתחייב שולחו אלא הרי הוא כעושה מאליו: **שליח שלא עשה שליחותו.** גבי הקדש קאי שהיו אצלו מעות הקדש וטעה כסבור שהן של חולין ומסרו לשליח ליקח בהן חלוק וקנה בהן טלית שליח מעל ולא השולחו שבדבר זה אינו שלוחו: **אבל אם עשה שליחותו בעל הבית מעל.** ומביא קרבן מעילה: **חטא חטא מתרומה.** לרוב דברים היא למודה מתרומה במסכת מעילה (דף יח:) כתיב הכא [ב]וחטאה בשגגה מקדשי ה' וכתיב בתרומה באוכלה בשוגג [ג]ולא ישאו עליו חטא: **משוי שליח.** להרמתה: **ונילף מינה.** לכל דבר עבירה דיש שליח: **שליחות יד.** בפקדון: **על כל דבר פשע.** בתר אם לא שלח ידו כתיב: **לחייב על המחשבה**[ד]. או על הדיבור שאם אמר או חשב לשלוח יד בפקדון הרי הוא ברשותו מאותה שעה ואילך להתחייב בכל אונסין שיארעו בו אפילו הוי שומר חנם שלא היה חייב עד עכשיו אלא בפשיעה: **אין לי.** שנתחייב באונסין בשליחות יד אלא בזמן ששלח בה יד הוא עצמו:

הא דטעו הא דלא טעו. ה"ה דמצי למימר הא דטעו בשתות והא דטעו בפחות משתות[א] ולא איצטריך לומר יכולין למחות ברוחות[ב ד]: **אבל** שויה שליח מצי אמר ליה לתקוני שדרתיך כו'. וא"ת הא אמרי' בפ' אלמנה ניזונת (כתובות דף ק. ושם[ה]) שליח כמאן רבא אמר רב נחמן שליח כדיינין[ג] משמע דפחות משתות המקח קיים כדיינים ורבא גופיה קאמר הכא דאי שוייה שליח מצי א"ל לתקוני שדרתיך כו' משמע דהמקח בטל אף בפחות משתות ואומר רשב"ם דהתם רבא משום דרב נחמן קאמר וליה לא ס"ל והכא משמיה דנפשיה[ד] ור"ת מפרש[ה] דהתם מיירי בשליח הדיינין דאלמוהו רבנן להיות כמותם והכא מיירי בשליח דשויה הלוקח בעצמו אי נמי י"ל דנהי דקאמר התם שליח כדיינין והמקח קיים האונאה מיהא צריך להחזיר[ו] והכא נמי ה"ק לתקוני שדרתיך כו' וצריך להחזיר האונאה[ז] ולא כשאר אדם[ח] דפחות משתות הויא מחילה: ה"ג בקונטרס **הא דאמרן יתר משתות בטל מקח לא אמרן אלא דלא אמר נפלוג בשומא דבי דינא אבל אמר נפלוג בשומא דבי דינא לא.** כלומר המקח קיים ולפי גירסא זו מייתי ראיה מרשב"ג דאמר מכרן קיים ולא ס"ל לרבא הא דאמר רב נחמן לעיל דהלכה כחכמים והא דאמרן שתות קנה ומחזיר אונאה לא אמרן אלא במטלטלים דהא כתוב בהן אונאה או קנה מיד עמיתך אל תונו דבר הנקנה מיד ליד עכ"ל וקשה לר"ת חדא מדנקט גבי שתות אין אונאה לקרקעות משמע דביתר משתות יש להן אונאה[ט] ובפרק המקבל (ב"מ דף קח.) מסיק רב נחמן וזבין שוה מאה במאתן אין להם אונאה ועוד קשה דפירש דרבא לא ס"ל כר"נ ודוחק הוא דהא רב נחמן רבו היה וע"ק דלפי' הקונטרס גרס מעיקרא יתר משתות במילתיה ומייתי ראיה ממשנה דשום הדיינין שפחתו שתות או הותירו שתות כו' ואמאי מייתי ראיה מינה הא משנה זו לא מיירי כלל ביתר משתות מה יהא דינן[י] וא"כ לא הוי דומה בדומה לכך נראה לר"ת [י]דגרס איפכא וכן גרס ר"ח [ז]וה"ג הא דאמר שתות קנה ומחזיר אונאה לא אמרן אלא דלא אמר נפלוג בשומא דבי דינא אבל אמר נפלוג בשומא דבי דינא לא והוי המקח בטל והשתא מייתי ראיה מחכמים והא דאמר יתר משתות בטל המקח לא אמרן אלא במטלטלי אבל במקרקעי[כ] כו' והשתא ניחא שפיר וזבין שוה מאה במאתן מיהו קשה דמשמע הכא לפי' רבינו תם דבקרקעות לא שייך ביטול מקח אליבא דרב נחמן ובפרק הזהב (ב"מ דף נו.) אמר ר"נ הדר אמר רב [פ]חסדא אונאה אין להם ביטול מקח יש להם וי"ל דביטול מקח דהתם היינו מפלגא וה"נ איתא בירושלמי[ט] עד פלג יש להם אונאה אבל בציר מפלג לא הוי ביטול מקח והיינו דזבן מאה במאתן אי פלג דוקא לא הוי זבין מאה במאתן דוקא[ל] אלא פחות ממאתן פורתא[מ] ואי מאתן דוקא הא דקתני עד פלג לאו דוקא אלא ר"ל יותר מפלג פורתא אבל [י]מפלג המקח קיים[ס]: **אמאי** מעל נימא אין שליח לדבר עבירה. תימה הא ע"כ מיירי בשוגג דאי במזיד ליכא מעילה דאין מעילה במזיד[ו] א"כ יש שליח לדבר עבירה דלא שייך למימר דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעים כיון שהוא שוגג דהכי נמי משמע בפ' מרובה (ב"ק דף עט.[מ]) דקאמר הרי שגנב טלה מן העדר ואמר [ה]לכהן טול טלה זה שהוא שלי או נתנו לכהן לבכורות בנו והראה לו בטלה של חבירו ומסיק דמיד שהוציאו הכהן מרשות בעלים נתחייב הגנב במשיכת הכהן והקשה ר"י התם אמאי חייב הגנב נימא אין שליח לדבר עבירה ותירץ כיון שאין הכהן יודע שהוא בא מגניבה לא שייך למימר דברי מי שומעין ואומר ר"י דהכא מיירי אפי' דנזכר השליח קאמר דמעל בעל הבית[נ] והשתא פריך אמאי מעל נימא אין שליח לדבר עבירה דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ואע"ג דנזכר השליח מעל בעל הבית כדמוכח במעילה (דף כא.) דתני נזכר בעל הבית ולא נזכר שליח השליח מעל נזכרו שניהם חנוני מעל והטעם לפי דמעילה אינו אלא בשוגג כדפרישית לפיכך מעל אותו שלא נזכר ואותו שנזכר מזיד הוא מ"מ דוקא אם נזכרו שניהם הא אם נזכר השליח לבד בעל הבית מעל[ס]: מורד

כה א מיי' פי"ג מהל' מכירה הלי"ב סמג לאוין קע טוש"ע חו"מ סי' רכז סעי' לז:
כו ב מיי' שם הל"ט ופ"ק מהל' שלוחין הל"ב סמג לאוין שם טוש"ע שם סי' קפב סעי' ג וסי' רכז סעיף ל [וסעי' לז]:
כז ג מיי' פי"ג מהל' מכירה הלי"ב סמג שם טוש"ע שם סי' לח [וחלופי גרסאות יש כאן וגי' הרמב"ם וש"ע אינו כגירסת רש"י אלא כגירסת הרי"ף ז"ל ע"ש]:
כח ד מיי' שם הל"ח ופ"א מהל' שלוחין הל"ב סמג שם טוש"ע שם סעי' כט:
כט ה מיי' פט"ו מהל' מכירה הל"א סמג שם טוש"ע שם סי' רלב סעי' א:
ל ו מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון הל"ה סמג עשין סט טוש"ע שם סי' תיח סעי' ז:
לא ז מיי' שם הל"ו טוש"ע שם סעי' ח:
לב ח מיי' פ"ז מהל' מעילה הל"ב סמג עשין רי:
לג ט מיי' שם הל"א:
לד י מיי' פ"ג מהל' גזילה הלי"א סמג שם טוש"ע שם סי' רלב סעי' ד:
לה כ מיי' שם טוש"ע שם סעי' ה:

תורה אור השלם

1. עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׂה עַל שַׂלְמָה עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יַרְשִׁיעֻן אֱלֹהִים יְשַׁלֵּם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: שמות כב ח
2. אִם לֹא יִמָּצֵא הַגַּנָּב וְנִקְרַב בַּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ: שמות כב ז

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תוס' ר"י הזקן

ברוחות. שנויא הוא שהיתומים ניחא להו ברוח צפוני מרוח דרומי שבא לחלק הגדול אע"פ שרוח צפוני שוה לרוח דרומי. והלכה כרב נחמן והביא זה הר"ם פרק עשירי בנחלות פרק [ה"ד]. **כלקוחות.** כדמפרש, ואין להם דין יורשין שאין לאחד לירש יותר מחברו אפילו פרוטה. **נקנה מקח.** דמחילה הוי. **שויה שליח.** שעשה האחד שליח. **[לעוותי].** לקלקלני, אלא שתתקנני, שאין דרך בני אדם לעשות שליח לקלקלם, והמקח בטל. ואי קשיא והא אמרינן בפרק אלמנה נזונת [כתובות ק, א] שליח כמאן אמר רבא א"ר נחמן שליח כדיינים, כלומר ואם טעה בשתות בטל מקח פחות משתות קנה ומחזיר אונאה. ואיכא למימר דפסקינן התם בגמ' שליח כאלמנה. ואית דמתרצי דהכא איירי במטלטלי דהואיל ואיכא ביטול מקח אם הוא קנה ביותר משתות כשקנה שלוחו אפילו פחות משתות ביטול מקח איכא (אם הוא קנה ביותר משתות). ולא נהירא דא"כ אפילו חזרת אונאה נימא דלא יחזיר דהא אין אונאה לקרקעות. ואסיקנא תמן הלכתא דשליח כאלמנה ואפילו בכל שהוא חוזר המקח. ומסתברא דהני מילי היכא דנתאנה לוקח שלקח ביותר משוויו, אבל אם קנה בשוויו ולא לקח ביותר אין המקח חוזר אלא נסתלק המוכר והדין עם השליח לשלם, דאמרינן פרק גט פשוט [ב"ב קסט, ב] ההיא אתתא דיהבא זוזי לגברא למזבן ארעא אזל זבנה שלא באחריות אתא לקמיה דרב נחמן א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי א"ל רב נחמן זיל ובנא מיניה שלא באחריות והדר זבן לה ניהליה באחריות. ואיכא מאן דמוקים שלא ידע המוכר שהוא קונה לאחר, אבל אם ידע המוכר שהוא קונה לאחר בטל מקח כמ"ש פרק גט פשוט. **בשומא דבי דינא.** כדין שומת ב"ד דשתות מ[illegible]. **בעלויא.** שזה נטל הקרקע וזה נטל קרקע אחר ועלו אותם בדמים וטעו באותם דמים. **במשחתא.** שחלקו במדה וטעו במדידה. **חוזר.** ואית דמפרשי חוזר האונאה ולא הוי בטול מקח, ואית דמפרשי חוזר המקח כמו שביארנו בפרק המוכר את הספינה. **שליח.** גבי הקדש הוא שאם נתן מעות לשליח להוציאן וכסבור חולין הם אם עשה השליח מה שאמר לו בעל הבית [בעל הבית] מעל, ואם שנה שליח מעל. **חטא.** במעילה כתיב [ויקרא ה, טו] וחטאה בשגגה, ובתרומה כתיב [ויקרא כב, ט] ולא ישאו עליו חטא. **מנין.** שחייב הנפקד באונסין.

מסורת הש"ס

א) גיטין כה. מח. בילה לז: ב"ק ט. סט: בכורות מח. ב"ב קז., ב) כתובות פה. לט: ב"מ קח. בכורות מא. עירובין עה: [דוגמתו נדרים לו.] (פסחים פט תמורה כז), ג) כתובות לט:, ד) [כתובות לט:] ב"מ נו. קח. תמורה כז, ה) ב"מ נו: ב"ב ל. מנחות סט. עז, ו) [בב"מ וב"ב ובמנחות איתא רבא] [וכ"ה כאן בכת"י וברי"ף], ז) ב"ק נט:, ח) [ב"ק נא. עט.], ט) נדה יד: סנהדרין כט. [תמורה כה. ב"ק נו.], י) חגיגה י: מעילה כ. ע"ש נדרים נד. כתובות לח:, כ) [בכת"י: דילפינן], ל) [פסחים לג. סנהדרין פד. זבחים מה. תמורה ג. מעילה יח:], מ) לעיל כד, וש"נ, נ) ב"מ מד. (זבחים כג), ס) [בכת"י: למחשבה], ע) [ברש"י כתובות לט: מבית אבי אמו], פ) [וע"ש עוד בדף נ ע"ב], צ) [אולי צ"ל כשלשה, רש"ש], ק) [ע"א], ר) [ויקרא כה, יד], ש) [ב"מ מז ע"ב], ת) [ברש"י שברי"ף נוסף ד"ה במשחתא. במדה:], א) [ברש"י שברי"ף נוסף: ולא מחיל], ב) [ויקרא ה, טו], ג) [שם כב, ט], ד) [וע' היטב בתוס' כתובות ק. ותוס' גיטין לד. ד"ה ב"ד], ה) [ד"ה רבא], ו) [צ"ל דגרסינן. ובדפו"ר דגר'], ז) [בדפו"ז כתוב: והכי גרסינן. במקום וה"ג], ח) צ"ל חסא, ט) [כתובות פי"א ה"ד], י) [נדל"ל בפלג], כ) [וע' תוס' כתובות לח. בד"ה אלמנה ועוד שם ק. ד"ה אמר ר"נ], ל) [סנהדרין פג ע"א, וע"ע רש"י מעילה כא ע"א ד"ה החנוני מעל], מ) [ע"ש וגם בתוס' שם ד"ה נתנו], נ) [ב"ב ל ע"א],

גליון הש"ס

גמ' הרי הן כלקוחות. עיין גטין דף מח ע"א תד"ה אי לאו דאר"י:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא הא דאמרת: (ב) שם והא דאמרת יתר: (ג) שם והדתנן שליח שלא. נ"ב משנה היא במעילה: (ד) רש"י ד"ה לחייב על המחשבה. נ"ב ובב"מ סוף דף מג פרש"י דוקא אמר ועיין שם בתוס': (ה) תוס' ד"ה אמאי וכו' מן העדר ואמר לבעל חובו טול טלה זה:

מוסף תוספות

א. יכולים למחות. תוס' כתובות ק. ב. אלא רבותא נקט דאפילו ברוחות יכולין למחות. שם. דהדא מייניהו נקט. תוס' גיטין לד. ג. פירוש בקונטרס שליח סתם משמע דאפילו שליח בעלמא. תוס' כתובות ק. וע"ש שהעמידו הקושיא בדוקא על פי' הקונטרס. ד. סברא דנפשיה קאמר ולא משמיה דרב נחמן. תוס' הרא"ש. ה. ואמתניתין קיימינן דתנן בב"ד ועלה קאמרינן שליח ב"ד כמאן ואמר ר"נ שלשולחם כמותם. ריטב"א. ו. ובדיינים גופייהו מחזיר ההונאה בפחות משתות. תוס' הרא"ש. דאין כח ב"ד יפה כלל טפי מבשליח דעלמא. תוס' כתובות ק. ז. ואפילו טעה בכל שהוא. רשב"א. ח. המשלח עצמו. תוס' הרא"ש. ט. לא היה יכול לחלק בין מקרקעי למטלטלי דאפי' במקרקעי יש אונאה ביותר משתות. שם. י. ועד כאן לא קאמר רשב"ג מכרן קיים אלא בשתות אבל ביותר משתות לא קאמר. שם. כ. פ' אין אונאה כלל ואפילו ביותר משתות המקח קיים ואין לו להחזיר אונאה. ריטב"א. ל. דבמאתים הוי ביטול מקח. תוס' כתובות לג: מ. מעט פחות ממאתן זבן א"נ שוה מאה ומעט יותר. תוס' הרא"ש. נ. דיודע התלמוד דאפי' דנזכר השליח דהוי מזיד דמתחייב ליה לבעה"ב כשעשה שליח שליחותו. שם. ס. דמשמע דנזכרו שניהם הוא דאיכא מעילה גבי חנוני אבל נזכר שליח ולא נזכר בעה"ב לא מעל חנוני דיצא לחולין במעילת בעה"ב. שם.